

SİVAS HALKEVİ DERGİSİ: ORTAYAYLA (4 EYLÜL)

Yrd.Doç.Dr.Serap TAŞDEMİR*

ÖZET

24 Şubat 1933 günü açılan Sivas Halkevi, 1936 yılı Mayıs ayından itibaren Ortayayla adında bir dergi çıkarmaya başlamıştır. Dergi, 17. sayısından itibaren isim değiştirerek 4 Eylül adını almıştır. 4 Eylül dergisi, 31 Mart 1942 tarihinde 51. sayısını yayımladıktan sonra yayım hayatına veda etmiştir.

Dergide Sivas ili ve çevresinin tarihi, çevrede yetişmiş ve tanınmış kişilerin yaşam öyküleri, halk şairlerinin hayatları, eserleri, folklor, sosyal yazılar, ekonomi, sağlık, spor vb. konularda yazılar yer almıştır.

Makalede ayrıca Sivas halkevi çalışmalarına kısaca değinilmiş; Halkevinin verdiği konferanslar ve basılan kitaplar da ayrıntısıyla incelenmiştir. Ayrıca Ortayayla ve 4 Eylül dergilerinin içerdiği makalelerin bibliyografyası ve fotoğraflar da ek olarak sunulmuştur.

Ortayayla (4 Eylül) dergisi Sivas ve civarında yapılacak yerel tarih çalışmaları için kaynak teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler

Sivas, Halkevleri, Ortayayla, 4 Eylül, Basın.

* Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

ABSTRACT

Sivas Public House that opened 24 February 1936 have published a periodical whose name is Ortayayla after May 1936. Journal's name has changed after 16 issue and its new name became 4 Eylül. Journal 4 Eylül published the last issue (51 number) on 31 March 1942.

In Journal, it is included the history of Sivas and around, prominent, poets, their works, folks, social writings, economy, health, sport ... etc.

In article, it is briefly scrutinized the works of Sivas Public House. It is also examined the conferences in Public House and published books. In addition, it is also enclosed the bibliography of articles in 4 Eylül Journal and Ortayayla and the photos are submitted in enclose.

Ortayayla (4 Eylül) Journal is a source for the works of local history in Sivas and arounds.

Key Words

Sivas, Public House, Ortayayla, 4 Eylül, Press.

Giriş

Verilen Kurtuluş Savaşı'nın ardından Cumhuriyet ilan edildikten sonra, yapılan devrimler sonucu batı medeniyeti benimsenmeye çalışılmış, kültürel bir değişme yaşanmıştır. Modernleşme ya da "muasır medeniyet seviyesi"ne erişme hedefinde sadece maddi ve teknik unsurlar değil, topyekun bir kalkınma/ modernleşme esas alınmıştır. Bu amacın gerçekleştirilmesinde Halkevleri lokomotif görevini üstlenmiştir¹.

Sivas Halkevi, 24 Şubat 1933 Cuma günü Vali, Ordu Müfettişi, Kordolu Komutanı ve Fırka Kumandanının katılımıyla açılmıştır. İlk binası uzun yıllar Selçuk Ortaokulu olarak kullanılan taş bina. Halkevinin ilk başkanı, Hikmet Işık Bey'dir.

Sivas Halkevi çalışmalarını oluşturulan Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, Ar (Güzel Sanatlar) Şubesi, Gösteri Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kitapsaray ve Yayın Şubesi, Köycü Şubesi, Spor Kolu ve Müze ve Sergi Kolu aracılığıyla yürütmüştür². Halkevi, çalışmalarını sadece merkezde açılan kol çalışmalarlarıyla sınırlamamış (ki bunlara örnek olarak Konferans, konserler, geceler, müsamereler, sinema, tiyatro gösterileri. Spor çalışmaları vb. örnek verilebilir.), merkez binası dışında da çeşitli kolların ortaklaşa düzenlediği köy gezileri, spor kolunun yaptığı çeşitli kır sporları ve geniş saha sporları, halk dershaneleri ve kurslar kolunun kahvehanelerden hapisanelere kadar çeşitli yerlerde açtıkları kurslar, verilen konferanslar, sosyal yardım kolunun çalışmaları, çevredeki tarihi eser ve yerlerin araştırılması, dil derlemeleri vs. gibi çok zengin çalışmalar vardır. Halkevi şubelerinde üye olarak kadınlar da etkin bir

1 Halkevleri ilk defa 19 Şubat 1932 tarihinde 14 merkezde açılmıştır. Yine aynı yıl içinde açılan yirmi halkevi ile bu sayı devam etmiş, ilerleyen yıllarda halkevlerini halkodaları takip etmiştir. 8 Ağustos 1951 tarih ve 530 sayılı yasayla taşınır-taşınmaz tüm mal varlığına el konulması, halkevlerinin bir kültür kurumu olarak çalışmalarının devamına olanak vermemiştir.

2 Bu kolların çalışmalarlarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için: Serap Taşdemir, "Sivas'ta Toplum Etkileyen Kültür Kurumları", 1. Uluslar arası 4 Eylül Sivas Kongresi. Sivas, 2002.

biçimde görev almıştır. Örneğin 1937 yılında yapılan komite seçimlerinde 9 komitede altı kadın üye görev almıştır.³

Bu kollar altında faaliyet gösteren Sivas Halkevi yanında bazı ilçelerde de halkevi açılmıştır. Sivas halkevi dışında Zara Halkevi (19.2.1939), Divriği Halkevi (20.2.1938), Gürün Halkevi⁴ (19.2.1939) de çalışmalarda bulunmuştur. 1944 yılında Suşehri ve Şarkışla halkodası halkevine çevrilmiş⁵ ve 24 Şubat 1946'da da Koyulhisar Halkodası halkevine çevrilince halkevi sayısı yediye yükselmiştir⁶. Bu sayı 22 Şubat 1948'de de yedi olarak verilmiştir⁷. 25.02.1940 tarihinde Sivas ilinde Suşehri, Şarkışla ve Yıldızeli Halkodaları açılmış; 1944 yılında Suşehri ve Şarkışla halkodaları eksikliklerini tamamlayarak halkevine dönüşmüş ve aynı yıl Gemerek halkodası açılmıştır⁸. 1945 yılında ildeki halkodaları sayısı 54'e⁹, 1946 yılında da bu sayı 79'a ulaşmıştır¹⁰. 22 şubat 1948 tarihinde de bu sayı korunmuştur.¹¹

A. Sivas Halkevi'nde Verilen Konferanslar

Halkevleri çalışma talimatnamesinde istendiği üzere belirli gün ve hafta etkinlikleriyle ilgili anma törenleri düzenlemek yoluyla halk devrimleri konusunda aydınlatılmaya çalışılmıştır. Konferans konularıyla halkevleri açılış ve yıldönümü kutlamaları, Birinci ve İkinci İnönü, 23 Nisan, 19 Mayıs Gençlik Bayramı, Cumhuriyet Bayramı, Lozan, 30 Ağustos, Toprak Bayramı, Dil Bayramı, Atatürk'ün ihtifali vb. günler olmuş-

3 "Halkevi Haberleri", *Ortayayla*, I/4 (Mayıs 1937), s.32.

4 *Halkevleri ve Halkodaları 1940*, Ankara, 1941.

5 *Kızılırmak*, 25 Şubat 1942.

6 *Kızılırmak*, 6 Kasım 1945. Sivas milletvekilleri buraya bir de radyo armağan etmiştir.

7 *XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*. Ankara, 1948. s.25.

8 *1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*. Ankara, 1946. s 18.

9 *Kızılırmak*, 27 Şubat 1945.

10 *1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları..* s 30.

11 *XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*. s.25.

tur¹². Özellikle 4 Eylülle ilgili olarak halka günün önemi anlatılmış, milli gururu heyecana getirecek şiirler okunmuştur. Bunlar hoparlörle şehrin kalabalık yerlerine de verilmiştir¹³. Namık Kemal¹⁴, Mehmet Akif Ersoy¹⁵, Mimar Sinan¹⁶ gibi Türk büyükleriyle ilgili konularda çeşitli konferanslar düzenlenmiştir. Özel günlerde sadece konferans verilmemiş, bazıları bayram olarak üç gün kutlanmıştır. Örneğin 23-24 Temmuz günleri Hatay'ın kurtuluşu, Lozan sulhunun " 16"ıncı yıl dönümü münasebetiyle üç gün bayram yapılmıştır¹⁷.

Diğer halkevlerinde olduğu gibi Sivas Halkevi'nde de konferanslar genelde öğretmenler ve doktorlar tarafından verilmiş; konferansların bir kısmı halkevinde, bir kısmı da sinema binasında yapılmıştır¹⁸. Genellikle hazırlanan program doğrultusunda Çarşamba günleri saat 20.30'da başlayan konferanslar İstiklâl Marşı ile açılmış, 40 dakika kadar devam edip, hazırlanan listedeki kişiler tarafından sosyal, sağlık, edebi vb. konuları içeren konferanslar verilmiştir. Konferansları alafanga veyahut alaturka müziğin takip edeceği de karara bağlanmıştır¹⁹.

Sivas ili dışından da konularında uzman kişiler konuşmacı olarak davet edilmiştir²⁰. Örnek verecek olursak: "Ahmet Hamdi Tanpınar tarafından " Milli Eğitim " konulu bir konferans verilmiştir²¹ ; "İstanbul Üniversitesi Siyasi Profesörü Ali Fuat'la Tarih Doçenti Mükrimin Halil üç konferans vermiştir²²"; "Necip Ali Küçükka halkımıza kıymetli konferanslar

12 "Halkevlerinin Bir Yıllık Çalışmaları", 4 Eylül, VII/40-24 (28 Şubat 1941) s.6

13 " Halkevi Haberleri", 4 Eylül, VII/40-24 (28 Şubat 1941), ss. 5-6.

14 " Haberler- Çalışmalar", 4 Eylül, VI/ 38-22 (30 1. Kanun 1940), s. 16.

15 " Halkevi Haberleri", 4 Eylül, VIII/ 50 (28 Şubat 1942), s. 16.

16 " Haberler- Çalışmalar", 4 Eylül, III/ 19-3 (1 Mayıs 1939), s. 16.

17 " Haberler- Çalışmalar", 4 Eylül, IV/ 22-6(1 Ağustos 1939), s. 32.

18 "Halkevlerinin Bir Yıllık Çalışmaları", 4 Eylül, VII/40-24 (28 Şubat 1941) s.6

19 "Halkevimizin Faaliyetleri", 4 Eylül, VI/ 28-12 (1 Şubat 1940), s.9.

20 " Haberler- Çalışmalar", 4 Eylül, III/ 19-3(1 Mayıs 1939), s.16.

21 " Haberler- Çalışmalar", 4 Eylül, VI/30-14 (30 Nisan 1940), s.15.

22 " Haberler- Çalışmalar", 4 Eylül,VI/ 33-17 (30 temmuz 1940), s. 15.

verdi²³"; " Maruf yazıcılardan Ercüment Ekrem Talu şehrimize gelerek, halkevi adına sinema binasında " Gazetecilik" konusunda bir konferans vermişlerdir²⁴; " Ankara Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi doçenti Necati Akter tarafından " Modern İlim Karşısında Ahlak ve İdeal" mevzulu bir konferans verilmiştir²⁵; " Nurullah Ataç 26.2.1941' de Halkevlerinde Fuzuli'den Bu Güne Türk Şiiri konulu bir konferans verdi²⁶"; "Afet İnan 31 mayıs 1946'da Halkevlerinde Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri üzerine bir konferans verdi²⁷."

Konferans konuları çeşitlilik göstermiştir. Beden Eğitiminde Usul, Türk Adının Menşei, Muasır Avrupa'da Ahlak Telakkisi, Türk İnkılabının İdeolojisi, Namık Kemal, Zehirli Gazlar, Sivas Halk Şairleri,²⁸ Altı Ok, Kapitülasyonlar²⁹, Tarihte Türk Kadınları, Güneş Dil Teorisi, Göz Hastalıkları, Verem, Çocuklarda Görülen Kuşpalazı, Kızıl, Kızamık, Çiçek Hastalıkları verilen konferanslara örnek olarak gösterilebilir³⁰. Yapılan çalışmaların halka duyurulması için İstanbul'dan amplifikatör alınmış ve şehrin belirli yerlerine konulmak suretiyle yayınların şehre duyurulması amaçlanmıştır³¹. Yine 100 bin lira harcanarak her türlü konforun ve teşkilatın bulunacağı bir bina yapılması kararlaştırılmış, 1000 kişilik olması planlanan bina tamamlandığında halkevini eski binasının belediye dairesi olarak kullanılacağı belirtilmiştir³².

23 Sivas, 5 Temmuz 1940.

24 " Haberler- Çalışmalar", 4 Eylül, III/ 19-3(1 Mayıs 1939), s.16.

25 " Haberler- Çalışmalar", 4 Eylül, VII/ 41-25 (31 Mart 1941), s. 15.

26 " Halkevlerinin Yıldönümü: Nurullah Ataç'ın Konferansı", 4 Eylül, VII/40-24 (28 Şubat 1941), s.16.

27 Ayşe Afetinan, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, 4.bsk., Ankara, 1984. s. 129.

28 " Haberler ve Çalışmalar", 4 Eylül, III/ 17-1(1 Şubat 1939), s.32.

29 " Halkevi Haberleri", 4 Eylül, III/ 18-2(1 Nisan 1939), s.32.

30 " Halkevi Haberleri", *Ortayayla*, II/ 12-13(2.Kanun- Şubat 1938), s. 32.

31 "Halkevi Haberleri", *Ortayayla*, II/14(Mart- Nisan 1938), s.32.

32 "Halkevi Haberleri", *Ortayayla*, II/12-13(2.Kanun-Şubat 1938) s. 32.

B. Sivas Halkevi Tarafından Yayınlanan Kitaplar

Sivas Halkevi tarafından yayınlanan kitaplar arasında folklor ve edebiyat konusu ağırlık taşımaktadır. Sivas folkloru deyince ilk akla gelen isim Vehbi Cem Aşkun'dur. Bir bütün olarak Sivas folklorunu ilk defa ele alıp yayınlamıştır. Sivas Folkloru I, Vehbi Cem Aşkun, Sivas, Kamil Matbaası, 1940. Sivas Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Kolu Yayınları sayı:6. ; Sivas Folkloru II. Vehbi Cem Aşkun. Sivas, Kamil Matbaası, 1941. Sivas Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Kolu Yayınları sayı: 9. İçindekilere göz atacak olursak: Önsöz, Sivas'ın tarihçesi, tabii, sanat, kültür durumu, Sivas folkloru, evlenme ve düğün, düğün düşme, söz kesme, nişan okuyucu, düğün, hamam, kına gecesi, gelin götürme, koltuk babacanı, baba evi, kıyafetler, düğün türküleri, oyun çıkarma, gebelik, doğum ve çocuk büyüme, diğer adetler ve inanmalar, baca pilavı, herfene, yüzük oyunu, bayram adetleri, inanmalar, günler, kadın ve kocaya verilen adlar, akraba adları, büyü talih kayası, kaşık falı, atasözleri, maniler, bilmece, türküler, folklor gezintileri, A.K. Tecer, Kadı Burhaneddin, Mur Ali Baba, Gulami, Fazlullah Moral, Samih Fethi, Nuri Sivasi ve Behçet Efendi, Sivas Halk Şairleri, Ruhsati, Serdari, Minhaci, Mesleki, Bir meydan şairi ile görüşüm:R. N. Ergüer, Aşık Süleyman, Sonsöz, Ayrıca halaylara, tarihi eserlere ve Sivasa ait resimler³³.

Vehbi Cem Aşkun, Sivas Şairleri, Sivas, Kamil Matbaası, 1948. Sivas Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Kolu Yayınları sayı:13. 408s. Eserin oluşturulmasında şairlerin çoğunun şiirleri basılı olmadığından, zorunlu olarak, yazılmış cönklerden, defterlerden faydalanılmıştır. Bu nedenle bazı yazarların hayatları, doğum ve ölüm tarihleri hakkındaki bilgiler eksiktir. Eserde yer alan hemen hemen tüm şairler Divan edebiyatına mensuptur³⁴.

Vehbi Cem Aşkun, Sivas Kongresi, Sivas, Kamil Matbaası, 1945. Önsözden sonra kitap dört bölüme ayrılmış. Birinci bölüm, Atatürk'ün 19

33 " Sivas Folkloru", 4 Eylül, VII/ 40-24(28 Şubat 1941), s.17.

34 Başçavuşoğlu, F., " Kitaplar Arasında", Ülkü, II/ 19 (Temmuz 1948), s. 43.

Mayıs 1919'da Samsun'a çıkıp Sivas'tan Erzurum'a Geçişine Kadar" olan bölümü içermektedir. İkinci bölümde Erzurum Kongresi'nden Sivas 4 Eylül Kongresine kadar olan zaman anlatılmaktadır. Üçüncü bölüm Sivas Kongresi'ne ayrılmıştır. Dördüncü bölüm ise Ali Galip'in Akıbeti, Yeni-han Ayaklanması, Kongre Binası ve Bir Hatıra başlığını taşıyor. Kitabın 193- 208. sayfaları fotoğraflara ve Sivas Valiliğine verilen tarihi dilekçe ve beyanname ile İrade-i Milliye Gazetesinin yedinci sayısına ait bir kilişeye ayrılmıştır³⁵.

Kadri Özyalçın, Deliktaşlı Ruhsati, Sivas, Kamil Matbaası, 1936. 217 s. Sivas Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Kolu Neşriyatı. Kitabın baş kısmı son asır halk şairlerinden Ruhsati'nin hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgileri, bundan sonrası da 178 şiirin yer aldığı metinleri içermektedir³⁶.

K. Özyalçın- K. Gürpınar, Deliktaşlı Ruhsati İkinci Kitap,

K. Özyalçın- K. Gürpınar, Şarkışlalı Serdari. Sivas, Kamil basımevi, 1938-1939. Sivas Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Neşriyatı No: 3. Kapak dahil beş formadan oluşan kitabın bir buçuk formasını, Şarkışlalı Serdari Hayatı ve eserleri başlığı altındaki mukaddime oluşturmaktadır. Burada 1250-1337 yılları arasında yaşayan şair hakkında, yalnız Şarkışla'dan elde edilen şifahi bilgilere yer verilmiştir. Eserin ikinci kısmı, Serdari'nin şiirlerine ayrılmıştır ki bunlar 32 parçadan ibarettir. Bu şiirlerin başında şairin bunları hangi amaçla yazdığına dair şifahi bilgiler yer almaktadır³⁷.

Kemal Gürpınar, Deliktaşlı Minhaci Hayatı ve Eserleri³⁸. Sivas Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Neşriyatı No: 4. Sivas, Kamil Basımevi, 1939. Dış kapak hariç 68 sayfadan oluşan bu eserin ilk forması, 1279-

35 " Kitaplar Arasında", *Ülkü*, I / 6 (Haziran 1947), s. 42.

36 " Bibliyografya", *Ülkü*, VIII / 44 (İkteşrin 1936), s. 155.

37 "Kitaplar", *Ülkü*, XIII/76 (Haziran 1939), s. 370.

38 " Sivas Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Kolu Yayınları", 4 Eylül, IV/ 22-6 (1 Ağustos 1939), s.32.

1317 yılları arasında yaşayan Minhaci'nin hayatı hakkında verilen şifahi malumata ayrılmış, ayrıca 48 adet de şiir eklenmiştir³⁹.

Darendeli Remzi, Sivas Halkevi Yayınları ⁴⁰,

C. Ortayayla (4 Eylül) Dergisi

Sivas Halkevi Mayıs 1936 tarihinden itibaren Ortayayla adında bir dergi çıkarmaya başlamıştır. Derginin ilk sayısında çıkış amacı: " Ortayayla: Büyük Türk ulusunun sinesinde doğan Büyük şefin yarattığı inkılap ve ulusal rejim ülkülerini yaymak için çıkıyor." şeklinde belirtilmektedir. Ortayayla dergisi bir ülkü dergisi olarak yayın hayatına çıktığı için her tür yazının çıkmayacağı belirtilmiş ve dergide yer alabilecek yazılar şu şekilde belirtilmiştir: "I.Tarih, dil ve edebiyat: Sivas çevresine ait ve vesikalara dayanan tarihsel tetkikler, bu havalide yetişmiş ve tanınmamış büyük adamlar ve halk şairlerinin hayatları, eserleri, en önemli kültür elemanları olan milli masallar, çevrede söylenen ata sözleri, maniler, destanlar, şarkılar, ninniler, inkılabımızın büyüklüğünü eşsizliğini, anlamını ve önemini anlatacak ve daima canlı olarak yaşatacak olan ulusal ve edebi yazılar, nesir ve şiirler, tasvir ve hikayeler, ulusal temsiller, çevredeki güzel sanatları etüd eden yazılar, halk musikisi ve bu havalide söylenen türküleri, ve bunların notaya alınmış örnekleri...II.Sosyal Yazılar: Fertlerin sosyal borçları, yurt sevgisi, kanun karşısında ödevlerimiz, halk, aile ve çocuk terbiyeleri, sosyal ve ulusal kurumlar ve bunların yurda yaptıkları büyük faydalar, sosyal yardım, memleketin folklorunu toplayacak olan Türk içtimaiyatçılarına yarayacak ham maddeleri hazırlamak kavgasıyla yersel görenek ve ananeler üzerinde incelemeler, köycülük ve köylerimiz üzerine etütler...III. Ekonomik ve Finansal Yazılar: Ekonomide devletçilik, fabrikalar, demiryolları, bankalar, diğer ekonomik ve finansal kurumlar, çevrenin ekonomik ve finansal durumu, ekim işleri ve usulleri, ormanlarımız, ağaç ve meyve yetiştirme ve faydaları, ağaç sevgisi, hayvancılık,

39 "Kitaplar", Ülkü, XIII/76 (haziran 1939), s. 370.

40 "Halkevlerinin Bir Yıllık Çalışmaları", 4 Eylül, VII/40-24 (28 Şubat 1941) s.6

nebat ve hayvan hastalıklarına dair yazılar..IV.Sağlık ve Nüfus İşleri: Bu yoldaki ilmi tetkikler, geçici ve bulaşıcı hastalıklardan korunma çareleri, pislikle savaş, sularımız, nüfus siyaseti..V. Spor: Sağlam dimağın sağlam vücutta bulunacağını gösteren propaganda yazıları, beden terbiyesi, çevremize en uygun sporlardan futbol, atlı spor, cirit, kayak ve avcılığa dair yazılar..

Kamil Basımevi'nde basılan derginin yazı işleri direktörü Halkevi başkanı av. Ahmet Göze idi. 8-9. sayıdan itibaren mesul direktörü Halkevi başkanı Ethem Tanrıverdi, Yazı işleri direktörü Cemal Gültekin oldu.18. sayıdan itibaren derginin idaresi Vehbi Cem Aşkun'la Feyzi Kutlu Kalkancı'ya geçmiş, sahip ve mesul müdürlüğüne de yeni Halkevi başkanı av. Ahmet Göze atanmıştır⁴¹. İlk zamanlar ücret olarak yıllık 150, altı aylığı 75 kuruş, sayısı ise 15 kuruş olarak belirtilmiştir.

İlk sayısı Mayıs 1936'da, ikinci sayısı Haziran 1936'da çıkmasına rağmen 3. sayısı ancak Nisan 1937 tarihinde çıkmıştır. Bundan sonraki sayılarda 4-5 sayı birlikte Mayıs-Haziran 1937, 6-7.sayılar Temmuz-Ağustos, 8-9. sayılar Eylül- Birinci Teşrin, 10-11. sayılar İkinci Teşrin-Birinci Kanun, 12-13. sayılar İkinci Kanun- Şubat 1938, 14. sayı Mart- Nisan, 15.sayı Ağustos, 16. sayı Birinci Teşrin 1938 tarihinde çıkarılmıştır. Kamil Basımevi'nde basılan ve 16 sayı olarak çıkan Orta Yayla dergisinin son sayısı 29 Birinci Teşrin 1938 tarihini taşımaktadır. 17. sayıdan itibaren 17-1 şeklinde ve " 4 Eylül" adını alarak yayın hayatına devam eden dergi bunun sebebini şu şekilde açıklıyor: "*Halkevlerinin çıkardıkları dergilere ad verilirken buldukları bölgenin yersel, tarihsel veyahut devrimsel özgülüklerinden asığlanmaları normaldir.Örnek: Afyon'da çıkan : Taşınar; Antalyada: Türk Akdeniz; Bafra'da: Altın Yaprak; Kars'ta: Doğu; Samsun'da: 19 Mayıs gibi...Sivas'ın çıkardığı Ortayayla dergisine gelince: Büyük Kongrenin toplanması,Milli Misakın karar altına alınması, Türk Cumhuriyet hudutlarının çizilmesi gibi istiklalimizi gökleşti-*

41 " Haberler- Çalışmalar", 4 Eylül, III/ 19-3(1 Mayıs 1939), s.16.

ren, Cumhuriyet tarihimizin temellerini atan, 4 Eylül 1919 gibi tarihsel ve devrimsel bir adımız; şan ve şeref dolu bir sembolümüz olmasaydı Ortayayla adını bırakmazdık.

4 Eylülü benimsemek, onun tarihini, onun adını her vesile ile anmak, yaşatmak, geliştirmek kültür kaynağı olan halkevimizin başta gelen bir ödevi olduğuna göre; bu kutsal adı dergimizin başına getirdik. Dergimiz bu adın tarihsel kuvvetinden, 4 Eylül 1919 un enerji kaynaklarından feyz alarak bu parlak izde, bu ışıklı yolda yürüyecektir."⁴²

4 Eylül dergisi Ortayayla'nın yazdığı konulara devam etmekle beraber daha aktüel konuları işlemiştir. İlk sayısı hem Ortayayla'nın devamı olarak "17" hem de 4 Eylül'ün ilk sayısı olarak "1" diye "17-1" olarak 1.2.1939 tarihlidir ve son sayısı 51'di(Ortayayla'nın devam numarası) ve 31 Mart 1942 tarihini taşıyordu.

Derginin geniş bir yazar kadrosu vardır: Rıfat Necdet Evrimer(Mararif müdürü), Cenap Muhittin Kozanoğlu, Eflatun Cem Güney, Behram Altay, Kadircan Kafalı, Vehbi Cem Aşkun(Ortaokul Türkçe Öğretmeni), Feyzi Kutlu Kalkancı(Ortaokul Türkçe Öğretmeni), Ebed Mahir Yalnız, Rıza Polat, Ferit Rağıp Tuncer, Kemal Edip, Baha Dürder, İskender Haki Engin, İbrahim Rüştü Altıok, Rasim Başgöz, Necip Erdem, İbrahim Olcaytu, Fikri Gürsel(Öğretmen Okulu Didaktika Öğretmeni) , Behire Aşkun, Ahmet Yılmaz, H. Rüştü Coşkun..

Ortayayla ve devamında 4 Eylül Dergisi hakkında Ülkü dergisinde çeşitli zamanlarda haber ve tenkitlerin yer aldığı görülmüştür.⁴³ Bununla birlikte Ortayayla Dergisi, Ülkü Halkevi dergisiyle bağlantı içinde olmuş, sadece Ülkü dergisinde haber olmamış, bazı sayılarında "Ülkü Kardeşimi-

42 C. Gültekin, " Dergimizin Adı", 4 Eylül, IV/ 17-1(1 İkinci Kanun 1939), s.1.

43 " Halkevleri Dergileri", Ülkü, VII / 41 (Temmuz 1936), s. 396. ; " Halkevleri Dergileri", Ülkü, VII / 42 (Ağustos 1936), s. 475. ; " Halkevleri Haberleri", Ülkü, IX / 52 (Haziran 1937), s. 309. ; " Halkevleri Dergileri", Ülkü, IX / 54 (Ağustos 1937), s. 473. ; " Halkevleri Dergileri", Ülkü, XVII/ 95 (İkinci Kanun 1941), s. 468.; " Halkevleri Dergileri", Ülkü, XVII/ 97 (Mart 1941), s. 76. ; " Günler Boyunca", Ülkü, "IV/ 41 (1 Haziran 1943), s.14.

ze" veya " Ülkü dergisine" gibi hitaplar kullanarak Ülkü dergisine yanıt vermiş ya da istek ve dileklerini belirtmiştir⁴⁴. Örneğin 10-11.sayısında Ortayayla dergisinin adı bildirildiği halde Ülkü Dergisinde yer almadığı için Ülkü arkadaşımıza diye başlayan seslenişle şikayet edilmiştir⁴⁵. 4 Eylül Dergisi'nde de Ülkü Dergisi'nde olduğu gibi "Dergiler Arasında" başlığı altında halkevi dergilerinin tanıtımı yapılmıştır⁴⁶.

D. Sivas Halkevi Dergilerinde Yer Alan Bazı Konular

Ortayayla ve 4 Eylül dergilerinde Atatürk ve İsmet İnönü ile ilgili çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Atatürk ile ilgili yazılar özel biyografiler dışında, Lozan, Cumhuriyet Bayramı, 4 Eylül, Hatay Günü, 30 ağustos gibi hemen tüm resmi bayram ve özel günlerde geçmekte, Atatürk'ün kişilik özellikleri ile açıklanan konu arasında bağlantı kurulmaktadır. Örneğin Behram Altay 4 Eylül adlı makalesinde : " Mustafa Kemal bir semboldü. Atatürk onun tamamıdır. Bu tam varlığın anası da Sivas Kongresi'dir." demektedir⁴⁷. Özellikle 4 Eylül konulu makalelerin sayfa altında Atatürk'ün sözleri büyük puntolarla verilmiştir⁴⁸. Atatürk genelde "Büyük Şef" veya "Büyük Şef Atatürk" şeklinde nitelendirilmiş, gerek biyografisi, gerekse yaptığı çalışmalar ayrıntısıyla verilmiştir⁴⁹. Atatürk ölümünden sonra ise "Ebedi Şef" olarak anılmıştır. İsmet İnönü ise dergi sayfala-

44 "Ülkü Dergisine", **Ortayayla**, II/12-13 (2.Kanun- Şubat 1938), s. 31.

45 " Ülkü arkadaşımıza: Adımızın derginize konulması halkevinden yazıldığı halde son nüshalarda yine adımıza rastlayamadık, bundan sonraki sayılarımıza konulmasını dileriz."... "Halkevi Dergileri", **Ortayayla**, II/10-11 (2. Teşrin 1.Kanun 1937), s.32.

46 A. Birkan, " Dergiler Arasında", **4 Eylül**, VII/ 44-28(30 Haziran 1941), s. 8-9,15; VII/45-29 (31 Temmuz 1941), s. 11,16; VII/ 47-31 (30 Birinciteşrin 1941), s. 12, 16.

47 Behram Altay, " 4 Eylül", **4 Eylül**, VII/ 30-46 (31 Ağustos -30 Eylül 1941) s.1.

48 " Bilelim ki milli benliğini bilmeyen milletler, başka milletlerin şikaridir", Dr. Sırrı Alıçlı, " 4 Eylül", **4 Eylül**, VII/ 30-46 (31 Ağustos -30 Eylül 1941) s.2.

49 N. Erdem, " Bir Millet Yaratan ve Bir Medeniyet Kuran Şef Atatürk", **4 Eylül**, V/ 10-26 (1 İlkanun 1939), s. 8-13; C. Gültekin, " Atamızın Ölümü Karşısında", **4 Eylül**, III/ 17-1 (1.2.1939), s.2-3; " Büyük Türk Milletine", **4 Eylül**, V/10-26 (1 İlkanun 1939), s. 1-2; " Büyük Şefimizin Kamutayı Açarken Ulusumuza Gösterdiği Yeni Amaçlarla Verdiği Yüksek Direktifler" **Ortayayla**, II/ 10-11 (2. Teşrin- 1 Kanun 1937), s.1-3; General İsmet İnönü, " Büyük Şef Atatürk", **Ortayayla**, I/4 (Mayıs 1937), s. 1-7.

rında "milli şef" olarak yer almıştır⁵⁰. Atatürk ve İnönü ile ilgili bilgiler yanında gerek bu makalelerde gerekse genel olarak dergide çok sayıda fotoğrafları da yer almıştır. "Milli Şef" İnönü ile ilgili yazıların çoğu başyazı olarak verilmiştir.

Anayasada yer alan altı ilke dergide her vesile ile sık sık açıklanmaya çalışılmıştır.Tarihsel gelişimi verilen ilkelerin ülkemizdeki gelişim ve sonuçları bu araştırmalarla ortaya konulmuştur. Bu ilkelerin açıklanmasındaki ortak bir özellik de tüm ilkelerin parti programı doğrultusunda araştırılmış olmasıdır.

Milli mücadele günleri, Atatürk ilkeleri ve inkılapları, Lozan sulhu, Hatay'ın ana vatana katılması, dil bayramı vb. milli bayramlar ve özel günler dergi sayfalarında önemli bir yer tutmuş; genelde o ay içinde kutlanılacak özel günlerin yıldönümünde günün anlam ve önemi belirtilecek şekilde ve başyazı olarak verilmiştir. Örneğin Dil Bayramının önemiyle ilgili olarak Sivas Kültür Direktörü ve Halkevi Yayın Kolu Başkanı Cemal Gültekin : " Arkadaşlar, bilirsiniz ki, dilimiz Türk olmadıkça, düşüncümüzün Türk olmayacağı; düşüncümüz Türk olmadıkça da canlı bir Türk kültürünün varlığına imkan bulunamayacağı artık canlı ve özlü bir hakikat olarak ortaya konulmuştur. Bilirsiniz ki dil; cemiyetin içinden doğan ve onu gösteren bir varlıktır. Dil; bir milletin düşüncü, duygu, görüş ve gidiş tarzının en sağlam ifadesidir" demektedir⁵¹.

Kutlanan özel günlerle ilgili olarak sadece Sivashlı yazarların değil, başbakan ve/veya Cumhurbaşkanının yaptığı konuşmalara da yer verilmiştir⁵².

50 " Milli Şefimizin Beyannamesi", 4 Eylül,VI/ 21-37 (30 İnkıtciteşrin 1940), s.1-2; Behram Altay, " Milli Şefimiz ve Biz", 4 Eylül, VII/ 44-28 (30 Haziran 1941), s.1; " Reisi Cumhurbaşkanımız ve Milli Şefimiz İsmet İnönü'nün Cumhuriyetimizin XVI. Yıl Dönümünde Türk Milletine Hitapları", 4 Eylül, IV/ 9-25 (1.11.1939), s.1.

51 " Sivas Halkevinde Dil Bayramı Gününde Sivas Kültür Direktörü ve Evimizin Yayın Kolu Başkanı Cemal Gültekin Tarafından Verilen Konferans", Ortayayla, II/ 7-8 (Eylül- Birinci Teşrin 1937), s. 9-10.

52 " Baş Vekilimizin Cumhuriyetin 17 inci Yıl Dönümü Açış Nutku", 4 Eylül,VI/20-36 (30 Birinci Teşrin 1940), s. 1-2.

Cumhuriyet ve yeni Türkiye anlatılırken, bunun önemini daha da vurgulamak için dünya basınında Türk inkılabı ile ilgili haberlerin sayısı da verilmiştir: "1937 yılı sonuna kadar Atatürk ve onun büyük eseri için yalnız Almanca 493 kitap neşredilmiştir. Fransızca olarak neşredilenlerin sayısı 367'dir. İngilizce olarak 141 adettir. İstiklal savaşına ait bir Türk za-bitinin(İstiklal Savaşı Nasıl Oldu) adlı eseri Çince'ye çevrilmiştir"⁵³. Fikri Gürsel ise Cumhuriyetin on beşinci yılı nedeniyle yaptığı konuşmasında Cumhuriyetin Türkiye için taşıdığı önemi anlatırken aynı zamanda dünyadaki devletlere olan etkilerini de açıklamıştır⁵⁴.

Sivas Halkevi dergilerinde - diğer halkevi dergilerinde gözlemlendiği gibi- halkevleri ile ilgili çalışmalar önemli bir yer tutmuştur. Halkevlerinin kuruluş yıldönümlerinde genel olarak halkevleri üzerine makaleler bulunurken, Haberler- Çalışmalar adı altında her sayıda Sivas Halkevinin çalışmalarına yer verilmiştir. 1936 yılı haziran ayında çıkan ikinci sayıda halkevleriyle ilgili geniş bilgi verilirken halkevleri " inkılabın doğurduğu ulusal kurumlar" olarak tanımlanarak çalışma alanında temel prensip olarak altı ilkenin uygulanacağı belirtilmiştir⁵⁵. Makalenin devamında halkevi talimatnamesindeki amaçlar, kimlerin üye olacağı, hangi kolların bulunduğu gibi bilgiler verilmiş; dünyadaki bu konuyla ilgili kurumlar da kısaca açıklanarak halk bu konuda aydınlatılmış, Sivas gençliğinin de Atanın ışıklı yolunda yürüyeceği belirtilmiştir⁵⁶.

1932 yılında Halkevleri açıldığında bu kurumların amacı "*milleti şuurulu, birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağlı bir kütle halinde teşkilatlandırmak*" şeklinde açıklanmıştır⁵⁷. Her yerde ve her zaman ileri hareketi düşünen, ve yürüten kesimin entelektüel zümre olduğu belirtilerek

53 Cemal Gültekin, " On Beş Yılın Bayramı", *Ortayayla*, III/ 16 (29 Birinci Teşrin 1938), s. 1.

54 Fikri Gürsel, " Cumhuriyetimizin Evrensel Değeri", *Ortayayla*, III/ 16 (29 Birinci Teşrin 1938), s.7.

55 Cemal Köseoğlu, " Halkevleri", *Ortayayla*, I/2 (Haziran 1936), s. 1.

56 A.g.m., s.2

57 N.E., " Halkevleri ve Ülkü", *4 Eylül*, VI/ 12-28 (1 Şubat 1940), s. 1.

, halkevlerini yaratan iradenin düşüncesi de " Türk entelektüelini bir ipek böceği, geniş halk kütlelerini ise manasız bir kemiyet olmaktan kurtarmak" olarak verilmiştir⁵⁸.

Feyzi Kutlu Kalkancı ise Halkevleri adlı makalesinde altı halkevinin daha açıldığını müjdelirken, halkevlerini Kemalist rejim ve inkılabın kökleşmesi yükünü üzerine almış, medeniyet ve kültür dağıtan ileri müesseseler olarak betimlemiştir⁵⁹.

4 Eylül dergisinde halkevleri anlatılırken görülen bir özellik de 1938 yılından sonraki makalelerde Atatürk yerine İsmet İnönü'nün söz ve fotoğraflarına yer verilmiş olmasıdır⁶⁰.

Halkevleri yıldönümlerinde halka sadece halkevleriyle ilgili bilgi vermekle kalmamış, Türk Ocakları ile ilgili olarak da aradaki benzerlikler/farklar gibi açıklamalarda bulunulmuştur⁶¹.

Ali Durukal ise " Halkevleri ve Öğretim" adlı makalesinde eğitimin önemi ve halkevlerinin eğitime katkısına değinmiştir. Halkçılık ilkesine uygun olarak halkın fikri ve bedeni yeteneklerini geliştirmek ve yurda yararlı bir unsur haline getirmenin birer kültür kurumu olan halkevlerinin sorumluluğunda olduğu ayrıntısıyla açıklanmış; halkevleriyle sadece bilgilerin geliştirilmesi değil, hayat ve kainat hakkındaki görüşleri de değışeceği belirtilmiştir⁶².

Şeref Erdoğan ise " Halkevlerinde Nasıl Çalışalım" adlı makalesinde onuncu yüzyıldan itibaren milli benlik uğruna yapılan mücadelenin 20.

58 A.g.m.,s.1.

59 Feyzi Kutlu Halıcı, " Halkevleri", 4 Eylül, VI/ 12-28 (1 Şubat 1940), s.2.

60 Behram Altay, " Halkevlerimiz", 4 Eylül, VII/ 24-40 (28 Şubat 1941), s.1 ; " Halkevlerinin Yedinci Yıldönümünde Evimiz Kitapsaray ve Yayın Komitesinin Başkanı Sayın Kültür Müdürümüz Cemal Gültekin'in Kıymetli Söylevleri", 4 Eylül, IV/ 2-18 (1.4.1939), s. 1.

61 Behram Altay, " Evlerimizin Onuncu Yıldönümünü Kutlarken", 4 Eylül, VIII/ 50 (28 Şubat 1942), s.1.

62 Ali Durukal, " Halkevleri ve Öğretim", 4 Eylül, VIII/ 50 (28 Şubat 1942), s.5.

yüzyılda Türk Ocakları ve devamında halkevleriyle devam ettiğini; halkevlerinin parti teşkilatına bir sistem içinde bağlandığını ancak çalışacakların " imkan ve mecburi mükellefiyetlerinin" gözetilmediğinden dolayı çalışmaların ruhtan çok şekilcilikte kaldığından yakını ve " halkevleri büyük davalara şeklen değil, ruhen sarılmalıdır" sözleriyle düşüncelerini dile getirir⁶³.

Sivas Halkevi ve daha sonra ilçelerde açılan halkevleriyle ilgili çalışmalar, yerel haberler vb. konularla ilgili ayrıntılı bilgiler ise derginin " Haberler- Çalışmalar" kısmında yer almıştır. Yaşanan kağıt buhranı dergiyi olumsuz yönde etkilemiş, iki sayfadan uzun yazıların yayınlanmama-çağı belirtilmiştir.

Sonuç

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte yeni devletin kuruluş ve gelişim amaçlarını geniş halk kitlelerine açıklayan yayın, konferans vb. etkinliklerin her geçen gün daha planlı bir şekilde uygulandığı görülmüştür. 1928 yılında karar verilip derhal uygulanmaya konan harf devriminden sonra yeni Türk alfabesine uygun olarak yazılmış eserler vermek gerekiyordu. Başlangıçta Millet Mektepleri ve Halk Okuma Odalarının gidermeye çalıştığı bu boşluğu kapama görevini 1932 yılındaki kuruluşlarından itibaren Halkevleri üstlendi.

Halkevi yayınları arasında dergilerin özel bir yeri olmuştur. Halkevi dergileri yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal ve kültürel tarihini hatta siyasal tarihini inceleyenlere kaynak oluşturmuştur. Sivas halkevi dergisi de bu amaçla çalışmalarda bulunmuş, ancak yaşanan kağıt buhranı, yazar kadrosu vb. sebeplerle ülke genelinde okunan halkevi dergileri arasında yer alamamıştır.

63 Şeref Erdoğan, " Halkevlerinde Nasıl Çalışalım", 4 Eylül, VIII/ 50 (28 Şubat 1942),s. 3.

Halkevi dergilerinin en önemli hizmetlerinden birisi yerel tarih çalışmalarına önem vermeleridir. Sivas Halkevi dergisinde de bu gerçek göz önünde bulundurularak mahalli yazılara geniş yer verilmiş, bu konunun önemi dergide sıklıkla gündeme getirilmiştir.

Küçük taşra şehirlerindeki halkevi dergilerinde olduğu gibi, Sivas Halkevi dergisi Ortayayla (4 Eylül) da yayınlandığı dönem içinde şehrin kültür organı olmuştur. Derginin sayfalarında çevrenin tarihi, coğrafyası, folklorü ve rejimin ideolojisi ile ilgili yazılar yer almıştır.